

PETER MOL

Passend onderwijzen

PEDAGOGISCH VAKMANSCHAP IN DE KLAS

LANNOO
CAMPUS

Inhoud

Voorwoord van Dolf van Veen	9
Inleiding	11
<i>Zmokker</i>	11
Structuur van het boek	17
1 Passend Onderwijzen	21
1.1 Invalshoeken passend onderwijs	21
<i>Joep</i>	21
1.2 De leerkracht	27
<i>Heks melkt uit bijsteel</i>	27
1.3 Protocollen en procedures	29
<i>Plik-plak</i>	29
1.4 Eruit halen wat er in zit	36
<i>Vrije uitloop</i>	36
1.5 Problematische onderwijssituatie (POS)	38
<i>Van zaadje tot karbonaadje</i>	38
1.6 Reactief en proactief gedrag	42
<i>Pet af</i>	42
1.7 Escalatie	46
<i>Poep aan je schoen</i>	46
1.8 Fasen	47
1.9 Triggers	48
<i>Kangoeroe</i>	48
1.10 Reactie op escalatie	50
2 Leerling en leerkracht	52
2.1 Maatwerk en gericht werken	52
<i>Tim</i>	52
2.2 Basis: de situatie	57
<i>Peentjes</i>	57
2.3 SMART en PDCA	61
<i>Van Gelder</i>	61

2.4	Positief klimaat	65
	<i>Podium</i>	65
3.	Vakmanschap en pedagogische tact	69
3.1	Hoe leer ik het vak?	69
	<i>Dom kijken</i>	69
3.2	Bewuste en onbewuste beïnvloeding	70
	<i>Gestoorde</i>	70
3.3	Emotie	73
	<i>Groeien</i>	73
3.4	Leer je leerlingen kennen	76
	<i>Kerstpakket</i>	76
3.5	Wantrouw het zEker weten	79
	<i>De ezels en de sportwagen</i>	79
3.6	Vertrouw op jezelf	81
	<i>Handje zand</i>	81
3.7	Aanleren van gedrag, PBS	84
	<i>Straffen</i>	84
3.8	Pedagogische tact en ontwikkelingsperspectief	87
	<i>Ik vind je niet aantrekkelijk</i>	87
3.9	Is pedagogische tact aan te leren?	89
	<i>Functioneringsgesprek</i>	89
4	Waar komt dit gedrag vandaan?	92
4.1	Probleemgedrag, oorzaken	92
	<i>Puzzel</i>	92
4.2	Frustratie	94
	<i>Ballonnen</i>	94
4.3	Omgeving	96
	<i>Het plein</i>	96
4.4	Onduidelijkheid	98
	<i>Even weggooien</i>	98
4.5	Normaal	100
	<i>Navel</i>	100
4.6	Interpretatie door de leerkracht	102
	<i>Kleuter</i>	102
4.7	Psycholoog spelen	104
	<i>Kan deze relatie nog gered worden</i>	104

4.8	Gebrek aan planmatigheid	105
4.9	Uitlokkend gedrag	106
	<i>Stop je vinger in zijn oog</i>	106
4.10	Organisatie	109
	<i>Leesles</i>	109
4.11	Emotie als trigger	112
	<i>Rotjuf</i>	112
4.12	Wees je bewust	113
	<i>De duw</i>	113
5	Stoornissen	115
5.1	Inleiding	115
	<i>Klok</i>	115
5.2	Ontwikkelingsstoornissen	117
	<i>Diagnose</i>	117
5.3	Gedragsstoornissen	118
	<i>Psychiatrische patiënt</i>	118
5.4	Leerkrachtgedrag en etiketjes	121
	<i>Arm uit de kom</i>	121
6	Veranderplan voor de leerkracht en de school	124
6.1	Bereiken van het doel	124
	<i>Een teamvergadering</i>	124
6.2	Ervaren en aanleren	125
6.3	Haal het beste uit je mensen	126
	<i>Het BCC'tje</i>	128
6.4	Onderzoek het team	132
6.5	Leiderschap	134
	<i>Relatiegeschenken</i>	134
6.6	Naar goed gedrag	138
6.7	Opbouwen leerling-leerkrachtrelatie	140
	<i>Jasmin</i>	140
6.8	Ouderbetrokkenheid en zorg	142
	<i>De boodschap</i>	145
	<i>De emotie</i>	145
6.9	Medezeggenschap en betrokkenheid	147
	<i>Kroketten</i>	147

6.10	Beleid	150
6.11	De wet, samenwerkingsverbanden en de praktijk	150
	Samenvatting en tips	153
	<i>Kopje koffie voor de directeur</i>	154
	Literatuur	159
	Dankwoord	161
	<i>Siempie</i>	162
	Over de auteur	165
	Bijlagen	167
	• <i>Wat was een Regionaal Expertise Centrum (REC)</i>	167
	• <i>Samenwerkingsverbanden passend onderwijs</i>	168
	• <i>De wet en voorschriften</i>	169

Inleiding

Zmokker

Ik kon het niet laten, het was een opwelling. Toen ik naar mijn plaats in de zaal terugliep, fluisterde de voorzitter van mijn bestuur op indringende toon: 'Zmokker!'

Het was een warme avond en een mevrouw hield een pleidooi over progressiegericht handelen in het kader van passend onderwijs. Tijdens mijn optredens in het land probeer ik soms leraren die met een wanhopige blik in de ogen dit onderwerp agendeerden, uit te leggen wat het allemaal inhoudt: kindgericht, oplossingsgericht, handelingsgericht en ontwikkelingsgericht werken. Ik lette dus goed op! De mevrouw ondersteunde haar verhaal met uitbundige gebaren en een knap in elkaar gezette PowerPoint-presentatie. Ze tekende cirkels die concentrisch de ontwikkeling van kinderen en het handelen van leerkrachten voorstelden. Horizontaal daardoorheen liepen ellipsen, waarmee inzichtelijk werd gemaakt welke invloedssferen er in het hele proces allemaal meespeelden. Er waren snijpunten en snijvlakken die allemaal een betekenis hadden, en er werden dus codes bij gezet. Lijnen schuin naar rechtsonder en linksonder werden toegevoegd. De mevrouw sprak over die invloedssferen en het bevruchten van elkaar. Ik ben een beelddenker, maar ik hield me in en volgde haar geconcentreerd. Vervolgens begon de mevrouw de zaal uit te dagen, om haar optreden een interactief tintje mee te geven. We waren aanwezig met ongeveer twintig mensen: pedagogen, psychologen en leidinggevendenden van besturen. Op de uitgereikte hand-outs werden

driftig aantekeningen gemaakt. ‘Snapt u wat ik wil zeggen?’ De zaal mompelde toen de mevrouw deze vraag herhaalde wat nauwelijks verstaanbaars terug. Mevrouw was kennelijk niet tevreden. ‘Projecteer dit beeld nu eens op uw eigen praktijk. Hoe integreert u dit beeld met uw missie en visie die uw organisatie ongetwijfeld nauwkeurig heeft geformuleerd?’ De zaal werd wat onrustig en we mochten van mevrouw bilateraal overleg plegen.

Mijn gedachten dwaalden af. Ik dacht aan Lucas in groep 7 van één van onze scholen. We zagen hem lijden; hij was druk, soms agressief, te agressief, en wij met z’n allen konden het haakje niet vinden om hem op sleeptouw te nemen. We vonden geen ingangetje. Ik keek naar het beeld dat die mevrouw op het digibord had geprojecteerd. Ze ging door: ‘Wie durft het schema af te maken met een interpretatie, zeg maar een landing in de eigen praktijksituatie?’ Uitdagend stak ze een zwarte marker naar voren. En toen gebeurde het... Mevrouw keek me aan en wees met de pen. ‘U meneer?’ De trigger. Ik liep naar voren en tekende twee oogjes in de cirkel en daarbovenop wat spriethaartjes. Mevrouw keek heel verbaasd. ‘Lucas’, zei ik ter verklaring en ik schreef het er groot onder. Ik ging weer naar mijn plaats. ‘Zmokker!’

Mijn collega’s, begeleiders, gespecialiseerde trainers en de coaches heb ik altijd voorgehouden niet de expert te gaan uithangen. Als je een school binnenstapt met een houding van ‘ik los uw problemen wel even op’, dan schop je tegen zere benen en dat bevordert de oplossing van het probleem niet. Iedereen heeft een hekel aan autoverkopers die met zware gebaren en populaire taal hun product aanprijzen. *Wij van wc-eend adviseren wc-eend.*

Het is waar: je bent op school uitgenodigd omdat je collega’s bepaalde problemen niet kunnen oplossen, maar wrijf dat er nu niet even fijntjes in door een houding aan te nemen van ‘hier is de dokter’. Je neemt je kennis en ervaring mee. Samen met het vakmanschap van de leerkracht en het team maak je de situatie weer beheersbaar. Je voegt toe, maar bent niet *de* specialist die het eventjes allemaal opknapt. Je assisteert je collega de oplossing te vinden en neemt het probleem niet over. De vroedvrouwmethode is misschien van toepassing: het zit er al in, maar je helpt de zwangere te verlossen. Als we gevraagd worden om collega’s of directeuren die vastlopen in het onderwijs te coachen, zeggen we niet hoe ze

het anders moeten doen. Wat er al goed gaat benoemen we en van daaruit werken we. We helpen ze de oplossing te vinden, voor wat nog als probleem gezien wordt. Natuurlijk dragen we kennis over, maar de man of vrouw die we assisteren, moet de verandering zelf waarmaken. Hij of zij moet morgen weer alleen verder. *Geef een man een vis en hij heeft eten voor één dag. Leer een man vissen en hij heeft eten voor heel zijn leven* (Chinees spreekwoord).

Passend onderwijzen is niet het louter toepassen van theorieën, hoe belangrijk die theorieën ook zijn. Het is het veranderen als leerkracht. Ergens in het begin van deze eeuw begonnen we. Als Regionaal Expertisecentrum: REC 4.5. Een woord dat al een heel verkeerd beeld oproept. De naam van het expertisecentrum werd dan ook al gauw veranderd in Gedragpunt. Het gaat niet om de expertise die wij hebben. Het gaat om gedrag. Punt! Een school moet niet afhankelijk zijn van expertise van buitenaf. Wij moeten onszelf overbodig maken. Dus overdragen die expertise, voordoen, samen doen en inslijpen. Het gaat om gedrag. Van de leerling, de student en... van degene die voor de groep staat. Vooral van degene die voor de groep staat!

Expertisecentra schieten als paddenstoelen uit de grond. Dit is volgens mij compleet tegenstrijdig met de gedachte achter passend onderwijs. Niet het feit dat ze er zijn, maar de indruk die wordt gewekt dat daar de expertise kan worden gehaald. Met de intrede van passend onderwijs schaffen we de Regionale Expertise Centra (REC) af die van buitenaf expertise in de school brachten. Vervolgens maken we weer eigen expertisecentra in samenwerkingsverbanden (swv) of besturen. Alsof daar de expertise is geconcentreerd. In zo'n centrum vindt scholing plaats en wellicht huizen er enkele vroedvrouwen. De expertise is, mag ik hopen, in de scholen te vinden. Veel besturen regelen prima nascholing in deze centra voor leerkrachten en nog beter: schooloverstijgend. Maar dat woord, expertisecentrum. Expertise kun je niet halen in een centrum, maar moet je ontwikkelen samen met je team, eventueel met hulp van een extern begeleider.

Achmed uit groep 7 van basisschool Het Hoentje interesseert dit allemaal geen barst en zijn vader en moeder ook niet. 'Hoe gaat het nu met Achmed, juf?' 'Eh, Achmed wijkt af van ons leerlingvolgsysteem en ons geformuleerde ontwikkelingsperspectiefplan.' Is dat wat de ouders willen weten? Ouders willen geen expertise, ze willen dat Achmed lekker gaat op school.

Afwijkend

De leerling centraal, dat is de bedoeling. Niet het systeem. Als een leerling afwijkt van onze plannen, is Achmed niet afwijkend, maar dan ramelt het systeem. Ik mag graag laten zien hoe zinloos we soms goedbedoeld achter ideeën aanlopen die bedacht zijn buiten een school. Als je in die ideeën veel tijd steekt, moet je andere activiteiten door tijdgebrek laten. En ik ben vreselijk bang dat de activiteiten die leraren laten vallen, omdat ze niet in de regelgeving staan, nu juist de kern van passend onderwijs in de praktijk vormen.

Ergens las ik een tweespraak tussen twee pedagogen. Twee mannen vroegen zich af hoe ze dat wat zij in het hoofd hebben naar de praktijk konden vertalen. De experts die zich afvragen hoe ze theorieën kunnen vertalen. Een ietwat arrogante en compleet zinloze houding. Experts, als je dat woord al wilt gebruiken, moeten op zoek naar het goede in het onderwijs. Op zoek naar het aanwezige vakmanschap. En daarop aansluiten, dat vakmanschap ondersteunen, begrijpen waarom het zo goed is en het vervolgens uitdragen. Grond geven en verspreiden, en vooral verdedigen, soms tegen regelgeving in. Pas dan wordt het onderwijs werkelijk passend.

We roepen dat we de talenten van elk kind moeten ontdekken en stimuleren. In het leerlingvolgsysteem lijkt het er echter op dat we vooral afwijkingen willen signaleren en daarmee weer in handelingsverlegenheid zijn beland. En vervolgens geven we als experts lezingen en workshops met boodschappen voor leraren. Vaak informatief. Daar is niets mis mee, maar het maakt het onderwijs nog niet passend. Een workshop, echt bedoeld om passend onderwijs actief te stimuleren, die de leraren niet confronteert met de lachwekkende zinloosheid van wat er allemaal moet of waarin leerkrachten niet gesteund worden in hun soms intuïtief, maar perfect handelen, is zinloos, tijdverspilling en geldverkwistend.

Ik beken, ik geef ook regelmatig lezingen en workshops. Maar altijd, in al mijn optredens, probeer ik de bezoekers wakker te schudden. Soms confronterend, en vaak lok ik uit, altijd houd ik een spiegel voor. Ik schrijf al lang verhaaltjes. Wat ik beschrijf, is echt. Of het had echt kunnen zijn. Ik verzamel en breng de theoreticus in contact met de expertise in de praktijk. Hun theorie past soms bij de praktijk en daar herkent men het en past het toe. Niet andersom. Niet alles wat we doen is goed. Niet alles wat men bedenkt buiten de school is goed.

Dit boek is niet alleen bedoeld om u iets aan te leren. Als u enige inspiratie put uit de verhalen en de verdiepingen, en het morgen anders doet in de klas, dan juich ik al. Maar als in het schoolplan van een basisschool het woord kastanje of, dat mag ook, het woord compliment of relatie ontbreekt, dan twijfel ik aan de expertise van die school. De leerkracht van groep 4 is dan niet betrokken geweest bij het schrijven van dat plan. Of genegeerd. De herfsttafel, snapt u? Of het creëren van een goede sfeer in de klas. We werken immers met kinderen, leerlingen, studenten. En niet met kippen of varkens die we ophokken, waar we alles uit halen wat erin zit en vervolgens hun welzijn niet ter discussie stellen.

Ik hoop dat u iets uit mijn verhaaltjes herkent. De verhaaltjes worden verder uitgediept: wat gebeurde er, hoe kan het dat... Ooit vroeg een directeur van een samenwerkingsverband vo oude stijl aan mij: 'Leuke lezing, Peter, maar is er ergens ook enige wetenschappelijke fundering?' Ja, die is er, het verhaal is theoretisch/wetenschappelijk te onderbouwen, maar wie zit daar op te wachten? En ik vind het veel minder belangrijk dan de inhoud van de verhaaltjes zelf, want die gaan over het echte werk: het passend onderwijzen. Over leraren, docenten, leerkrachten. En kinderen, leerlingen. Sommigen zullen eerst de verhaaltjes lezen. Dat mag. Ongetwijfeld voelt u dan al wat ik bedoel. Maar hoe u het boek ook leest, als u het met een glimlach weglegt of aan uw collega geeft en de volgende dag uw eigen gedrag niet aanpast, dan is het zonde geweest van de aanschaf.

Morgen moet het anders. Al past u de komende weken maar één van mijn suggesties toe. Oefenen, net zoals u uw leerlingen laat oefenen! Neem je niet alleen voor meer complimenten te geven. Dat voornemen vervaagt binnen een week. Plak een geel notitieblaadje op je bureau en zeg tegen Tim die voorin zit, dat er aan het einde van de dag zeven streepjes (complimenten) moeten staan. Hij moet dat controleren, bijhouden en rapporteren. En aan het einde van de week geef je Tim een appel.

Misschien provoceer ik soms: ik geef het toe. Passend onderwijs is niet het product van gedragsbeïnvloeding via technieken, trainingen of oefeningen, SMART geformuleerd (Specifiek-Meetbaar-Acceptabel-Realistisch-Tijdgebonden) en via de Plan-Do-Check-Act-cirkel (PDCA). Passend onderwijs ontstaat ook niet als men vanuit een ecologisch pedagogische visie de leerling als subject beschouwt. Dat propageert overigens ook niemand openlijk. Beide uitgangspunten garanderen los van elkaar geen goed onderwijs. De leerkracht als vakman, vakvrouw, is niet alleen

mens, of louter didacticus of pedagoog. Een vakman heeft al deze onmisbare elementen in balans, al dan niet meetbaar en controleerbaar. In dit boek ben ik kritisch. Ik heb waardering voor mijn collega's (v)so, basisonderwijs en samenwerkingsverbanden. Zij proberen binnen knellende kaders de praktijk met enthousiasme vorm te geven. Als er al een kritische toon doorklinkt, is die zeker niet bestemd voor die collega's. Zij maken er het beste van. Waarvoor alle hulde! Toch is die kritische toon noodzakelijk zolang niet alle betrokkenen die zich inspinnen om het onderwijs passend te maken, dezelfde taal spreken. De taal van de man of vrouw voor de klas. Alles wat we schrijven over passend onderwijs moet de leerkracht enthousiasmeren zijn of haar onderwijs te veranderen. Als een passend-onderwijs-van-plan of afgeleide protocollen of voorschriften door leerkrachten als dwingend worden ervaren of als zinloze ballast worden gezien, moet je óf die leerkrachten overtuigen, desnoods ontslaan, óf je schrijfsels aanpassen. Het laatste is waarschijnlijk het verstandigst en reëelst en biedt optimale kansen op succes.

I

Passend onderwijzen

1.1 Invalshoeken passend onderwijs

Joep

..... Een basisschool ergens in West-Friesland, groep 5, leerjaar 3. Ik ben uitgenodigd om met een leerkracht te komen praten over haar onderwijs aan Joep. Joep is ingewikkeld en juf Sanne twijfelt of ze de juiste aanpak voor Joep hanteert. Niet dat het misgaat met Joep, maar Sanne leest veel, ze houdt haar vakliteratuur bij en ze twijfelt. Ze twijfelt eraan of wat ze doet wel goed is. Ze weet ook niet precies wat Joep heeft, want hij is nooit onderzocht. Toch valt Joep op in de groep. Ze wilde niet direct allerlei formulieren gaan invullen, want eigenlijk loopt het best lekker in haar klas. Maar ja, zowel in het vakbondsblad als in de informatiebrochure van het samenwerkingsverband leest ze: 'Zorg dat je basisondersteuning in orde is. Preventie is beter dan reactief handelen!'

..... Sanne staat al dertig jaar voor de klas en heeft nooit ernstige problemen gehad. Maar hoe het met al haar ex-leerlingen gaat... daarvan heeft ze geen goed beeld. Misschien is de helft wel in de criminaliteit terechtgekomen door haar toedoen. Ze wil steun, advies van iemand die daarvoor heeft doorgeleerd. Op een druilerige dinsdagmorgen zit ik in groep 5 van De Wisselaar en ik kijk en luister. Sanne legt een rekensom uit. Van tevoren heeft ze me verteld dat ze klassikaal instructie geeft en dan de groep in drie groepjes verdeelt: groep verwerken, groep ingewikkelder verwerking en groep extra instructie.
.....

Ik volg de instructie. Sanne gaat in op vragen uit de groep, de leerlingen doen actief mee. Joep ook. Niks vreemds tot nu toe. Ik zie Joep soms wel even naar het plafond staren en hij boort vakkundig met zijn potlood een gaatje in zijn gum. Sanne loopt langs, legt de gum opzij en Joep is er weer bij. De les gaat door en niemand merkt iets van het gumincident. Joep lijkt wat beweeglijker dan andere leerlingen, maar de situatie is niet echt storend en er heerst zeker geen onrust in de groep. De uitleg is afgelopen. Juf verdeelt de klas in de drie groepen. De leerlingen weten precies wat ze moeten doen, hun werk ligt klaar en er heerst rust in het lokaal. Ze gaan aan het werk.

Ik sta op en loop naar Sanne om even na te praten voordat ze naar het groepje extra instructie loopt. Sanne gebaart me even te wachten. Ik zie dat Joep nog niet in een groepje is gaan zitten. Ze loopt naar Joep en ze krabbelt iets op een kladblok dat op zijn tafeltje ligt. Ze kletst even met hem. Joep kletst zachtjes terug en gaat naar de instructietafel met boek, schrift en potlood. De gum laat hij liggen. Ik heb geen idee wat er gebeurt. Ik vraag Sanne er later naar. 'Als ik na de instructie even naar Joep loop en even een kort praatje maak, weet ik in welk groepje hij het beste kan zitten. Soms tekenen we er wat bij, dan snapt hij het beter. Als ik het soms vergeet, wordt Joep lastig, hij gaat aandacht trekken en gekke geluiden maken.' Ik kan het niet laten Sanne een compliment te geven: 'Meid, dat is passend onderwijs!' 'Nou,' zegt de juf van groep 5, 'nee, daar gaat de directeur om vier uur naartoe.'

Je moet van een Joep geen Jaap maken. Dan verliest hij namelijk zijn Joepie-gevoel.

Ivo Mijland, auteur

Als je een definitie wilt geven van passend onderwijs, hangt het resultaat helemaal af van degene die je de definitie laat formuleren. Een bestuurder ziet een stelselwijziging voor zich en zal zeker termen als financiën en verevening gebruiken. Terecht, zonder geld geen onderwijsgevenden en -middelen. De middelen, bestemd voor het vormgeven van de extra ondersteuning op scholen, worden herschikt. In het oude systeem gingen de meeste middelen naar de gebieden waar veel zorgleerlingen waren. On-

zin, zegt de overheid. Vanaf 1 augustus 2015 worden de middelen in de jaren daarna stap voor stap gelijkelijk over alle scholen verdeeld. Per leerling op school wordt een vast bedrag toegekend. Er is geen bewijs voor te vinden waarom er in een bepaald deel van Nederland meer leerlingen met een ondersteuningsbehoefte wonen dan elders. Zegt de overheid. Natuurlijk streven alle bestuurders naar *kindgericht* en *handelingsgericht* werken, maar de kachel moet wel blijven branden. In vrijwel alle bestuursvergaderingen staat dan ook het punt ‘financiën’ prominent op de agenda.

In overlegsituaties waarin besturen bijeenkomen, zijn financiën en aansturing (wie bepaalt wat?) belangrijke onderwerpen. Een ouder van een leerling die voor de invoering van passend onderwijs op 1 augustus 2014 een rugzakje kreeg (extra ondersteuning), zal zich zorgen maken of het kind die extra zorg nog wel krijgt. Zij zal passend onderwijs anders uitleggen. En een ouder van een gemiddelde leerling zal zeggen of denken: ‘Alle kinderen, ook de kinderen met gedragsproblemen, komen bij mijn kind in de klas.’ Vaak antwoorden ouders op de vraag wat passend onderwijs is: voor elk kind aangepast onderwijs. In de sociale media ontstaan discussies over onderwerpen als een autistenhavo of thuisonderwijs, omdat het traditionele onderwijs geen antwoord kan geven op de behoeften van hun kind. Soms wordt er in plaats van *minder speciaal* een beeld geschapen van *meer speciaal voor speciale kinderen*.

De nieuwe samenwerkingsverbanden zijn verplicht zorgplannen te schrijven, zorg te dragen voor een evenwichtige spreiding van onderwijsmogelijkheden in de stad of het dorp. Een compleet aanbod. Daarom vindt men het noodzakelijk dat elke school opschrijft wat de school aankan. Veelal neemt men in het plan op dat de school zich openstelt voor alle leerlingen en dat men een ononderbroken ontwikkeling garandeert in een veilig schoolklimaat en met respect voor de eigenheid van de leerling. Vaak maakt men een uitzondering voor leerlingen met externaliserend probleemgedrag vanwege de veiligheid in de school.

Een andere doodoener is *regulier als het kan, speciaal als het moet*. Concreet zegt het weinig. Wanneer kan het en wanneer moet het? Leerkrachten leggen passend onderwijs heel divers uit: geen leerling de regio uit, minder speciaal onderwijs, onderwijs op maat (welke maat?), meer leerlingen met autisme in de klas, individueler onderwijs. Maar vrijwel altijd beschrijven leerkrachten passend onderwijs als een verandering in het systeem, de school, de klas. Soms als extra belasting vanwege het toenemend aantal zorgleerlingen. Zelden beschrijven leerkrachten pas-

send onderwijs als een manier van omgaan met leerlingen, met alle leerlingen. Passend onderwijs is voor hen wat buiten hen om in kaders wordt gegoten en als opdracht aan hen wordt gegeven om het verder vorm te geven. De overheid stimuleert dat ook. Om te volgen hoe scholen passend onderwijs invoeren, kijkt de inspectie naar het ontwikkelde zorgsysteem in het samenwerkingsverband en op de scholen:

- Hoe staat het met procedures als er leerlingen met dyslexie op school zitten?
- Hoe verloopt het aanvragen van extra hulp of extra middelen?
- Houdt de school de ontwikkeling van de leerlingen scherp in de gaten?
- Hoe verloopt verwijzing naar speciaal onderwijs?

Passend onderwijs gaat over alle leerlingen. Om passend onderwijs te stimuleren, of misschien omdat *men* vond dat scholen zelf geen passend onderwijs konden vormgeven, kwam *men* met aanwijzingen: start eerst met het categoriseren van probleemleerlingen, in alle soorten en maten, bijvoorbeeld blinden en slechtzienden, doven en slechthorenden, leerlingen met spraak- of taalproblemen, lichamelijk gehandicapten en kinderen met een verstandelijke handicap. En tja, leerlingen met gedragsproblemen, gedragsstoornissen of een psychiatrische aandoening. In gesprekken met schoolteams spitst men passend onderwijs vaak toe op die laatste categorie: leerlingen met zeer opvallend, lastig gedrag. Vooral als die gedragsproblemen onrust in de school veroorzaken. Wat moet je met leerlingen die schreeuwen, zeggen dat ze het niet doen als de leerkracht een opdracht geeft, andere kinderen pesten of gewoon van alles door de klas gooien? Welke soort leerlingen kunt u op uw school plaatsen? Zo ontstaan er schoolprofielen. Terwijl het diagnosticeren van leerlingen en etiketten op die leerlingen plakken wordt afgewezen, start passend onderwijs met het in kaart brengen van diezelfde leerlingen.

De juf van Joep ziet passend onderwijs als het vergaderen van de directeur met collega's binnen het samenwerkingsverband. Haar eigen handelen in de klas, de omgang met Joep, ziet ze niet als een prachtig voorbeeld van passend onderwijzen. Waarom doet Sanne wat ze doet? Als ik haar daarnaar vraag, krijg ik geen theoretisch verhaal. Op de een of andere manier heeft ze gemerkt dat het werkt: Joep gaat aan het werk. Sanne geeft Joep iets wat hij nodig heeft. Het werkt, maar hoe... dat weet Sanne niet. Het is ook geen SMART-geformuleerde strategie die ze uitvoert. Ze heeft het ook niet een keer bewust voorbereid aan haar bureau.